

Preek zondagmorgen 19 januari in de Vredebergkerk - ds. Oebele van der Veen

Spijballentaal - dat is waar we dagelijks mee geconfronteerd worden. Taal van de grote wereldleiders als Trump, Poetin, Kim Jong-un, Johnson. En niet alleen hun taal drukt macht uit, ook hun daden: in veel gevallen zijn ze meedogenloos en gericht op het handhaven en uitbreiden van hun invloed. Je kunt je erdoor geïmponeerd voelen en tegelijk roept het ook weerzin en irritatie op.

Wanneer we de geschiedenis nagaan is er eigenlijk niet zoveel veranderd. De hang naar overwicht is van alle tijden. Daarover doordenkend kun je eigenlijk zeggen, dat er twee krachten steeds in de mensheid zo dominant aanwezig zijn, dat ze vroeger als goddelijke machten werden vereerd. De eerste is de kracht van oorlog, geweld, dominantie: het vermogen om anderen aan je te onderwerpen en klein te krijgen. We herkennen het nog dagelijks op tv bij de bestuurders van onze wereld. De tweede kracht heeft te maken met vruchtbaarheid, maar ook met aantrekkingskracht, schoonheid, erotiek. Ook daarvan zien we genoeg in de media. En het zijn vooral die twee krachten die uitgebeeld werden in enerzijds hemelgoden en oorlogsgoden en anderzijds in moedergodinnen, vruchtbaarheidbeelden en godinnen van schoonheid. In Kanaän, het gebied waar het volk Israël woonde, waren rond het jaar 1200 voor Christus overal beelden in het land die de macht en de vruchtbaarheid moesten bevorderen. De belangrijkste mannelijk god was Baäl. Soms wordt hij afgebeeld met een oorlogshelm, soms ook met horens of een stierenkop. Want een stier heeft een grote potentie en een enorme kracht. De aanbidding van Baäl ging niet alleen gepaard met de erotische praktijken van vruchtbaarheidscultussen, maar er werden zelfs kinderen geofferd aan de Baäl Moloch. En de aanbidders van Baäl sneden zichzelf tijdens de cultus soms met zwaarden en speren. De vrouwelijke tegenhanger van Baäl was Astarte of Asjera een vruchtbaarheidsgodin die zichtbaar gemaakt werd door het plaatsen van een heilige boomstam: een Asjera-paal.

Dit moet je allemaal niet willen - was de overtuiging die opkwam in Israël. Vanmorgen hebben we een verhaal over de wonderlijke overwinning van Gideon op de Midjanieten gelezen. Voorafgaand aan dit bijbelgedeelte gaat het over de opdracht aan Gideon om de symbolen van macht en vruchtbaarheid teniet te doen. Het begint heel opmerkelijk: Gideon is op een plekje achteraf, onder een boom, wat tarwe aan het dorsen. Bang, dat het anders opgemerkt wordt door een van de roofbendes van Midjan, die het land al zeven jaar plunderen. Dan verschijnt er plotseling een bode van de Eeuwige. *'De HEER zij met je, dappere krijgsman.'* - zegt hij. Gideon is verbaasd en begint met klagen: *Waarom heeft God, die ooit het volk bevrijdde uit Egypte ons overgeleverd aan de rovers uit Midjan.* Het antwoord is: *Laat jij nu eens wat moed zien en bevrijd Israël.* Maar Gideon is eigenlijk helemaal geen held, eerder een tegenheld, en hij begint direct uitvluchten te zoeken: *Ik? Israël bevrijden? Mijn familie heeft in onze stam, Manasse, niets in te brengen, en ikzelf ben de jongste van de familie.'*

God trekt zich daar niets van aan, want dat is nu precies waar het hier over gaat: de kracht van deze onbetekenende man tegenover al die krachten en machten die de dienst lijken uit te kunnen. *Gideon, al lijkt je niets voor te stellen, begin maar met het neerhalen van het altaarbeeld van Baäl in de tuin van je vader, hak de heilige Asjerapaal om en dood de imposante stier die er rondloopt. Breng op die plek een offer aan de Eeuwige.*

Gideon is bang en durft dat niet overdag te doen, dus het gebeurt in het holst van de nacht. Maar natuurlijk komt uit wat er gebeurd is en iedereen is kwaad. Maar... zijn vader neemt het voor hem op en zegt: *'Als Baäl een god is, zal hij wel voor zichzelf opkomen wanneer iemand zijn altaar heeft gesloopt.'* Je vraagt je dan natuurlijk wel af: Had Gideons vader dan een beeld in zijn tuin staan, waar hij zelf niet in geloofde?

Het verhaal gaat verder met de echte uitdaging voor Gideon. Alle mensen in zijn omgeving kreunen onder de terreur van de roofzuchtige Midjanieten. Als een zwerm sprinkhanen maakt dit woestijnvolk het land onveilig en het vreet alles op. God had gezegd: *Verlos je volk van deze plaag!* Maar hoe doe je dat? Net zoals het neerhalen van het altaar van Baäl? Gewoon doen? Gideon is bang. Het is bijna aandoenlijk om te lezen hoe hij van God allerlei merkwaardige bevestigingen verlangt: *'God, ik leg hier op de dorsvloer een wollen vacht. Als er morgenochtend dauw ligt op de wol terwijl de grond eromheen droog is, dan weet ik zeker dat*

door mijn toedoen Israël zult bevrijden. En de volgende dag verlangt hij, dat de wol juist droog zal zijn, maar de grond nat van de dauw. Ik denk dat dit soort gesjoemel met God sterk de kant uitgaat van bijgeloof; zoals kinderen soms bang zijn om op de zwarte tegels te stappen en niet op de witte. Het laat vooral iets zien van de menselijke angst. Maar binnen deze vertelling over Gideon heeft het wel een functie, want Gideon moet, net als wij allemaal door een leerproces heengaan. Hoeveel zekerheid vooraf heb je nodig om te gaan doen wat moet gebeuren? Diep in ons leeft het idee, dat je alleen kunt winnen door overmacht en door het intimideren van je tegenstander. Weer zien we de beelden voor ons van Trump, Poetin, Kim Jong-un. En we herkennen alle Baäls in onze eigen wereld. Maar dit verhaal leert ons dat het anders is dan wij vaak denken. Als Gideon een hele legermacht van 32.000 man opgetrommeld heeft, zegt God: *'Het leger dat je bij je hebt is te groot. Ik lever de Midjanieten niet aan jullie uit, want ik wil niet dat Israël zich erop beroemt dat het zich op eigen kracht heeft bevrijd.'* Dat is veelzeggend. Waar het dus om gaat is: van dit soort overmacht moet je het niet hebben. En wat gebeurt er? Iedereen die diep in zijn hart bang is, mag naar huis vertrekken. Daar verdwijnen 22.000 mannen als sneeuw voor de zon. Maar het leger is nog te groot. God zegt: laat de mannen water drinken: Dat gebeurt. Sommigen slokken het water naar binnen. Een veel kleine groep - 300 man - likt het water op, zoals honden dat doen. Alleen die laatste 300 man mogen blijven. Wat moet je nou met 300 man tegenover een geweldige legermacht van Midjanieten. Gideon is doodsbang. 's Nachts sluipt hij door het vijandige kamp en dan hoort hij hoe een man in een van de tenten een merkwaardige droom aan zijn maat vertelt: *Een gerstebrood rolde onze legerplaats binnen tot aan de tent en gooide de tent omver, zodat die in elkaar stortte. Gekke droom, hè.* Gideon wist genoeg. Een broodje kan een tent omverstoten. Hij deelde zijn minilegertje in drie groepen en gaf iedere man een hoorn, een kruik en een fakkel. En toen, midden in de nacht sloegen ze de kruiken stuk, bliezen de hoorns, zwaaiden met hun fakkels en riepen: *Voor de Heer en voor Gideon!* Het is bijna een carnavalesk vertoon. De Midjanieten sloegen in de chaos van de nacht wild om zich heen, doodden elkaar en vluchtten weg. Ze werden achtervolgd en verdreven. En veertig jaar lang was er daarna rust in het land. (Rechters 8:28) De mensen vroegen: *wilt u geen heerser over ons worden en uw zoon en kleinzoon.* Maar Gideon zei: *Ik ga niet over jullie heersen en ook mijn zoon niet. De Eeuwige zal over jullie heersen.* (Rechters 8:23).

Als we over dit verhaal nadenken, zal het zeker verwondering oproepen: een hoop gedoe in de nacht - lawaai van kruiken die stukgeslagen worden, mannen die met fakkels zwaaien - en de vijand slaat op de vlucht. Ging het maar zo gemakkelijk. Maar het draait er uiteindelijk om, dat we de diepere zin van dit verhaal vinden. Door welke machten wordt onze wereld beheerst en wat betekent het om tot de Gideonsbende te behoren? De drang om te overheersen, te bezetten, te verleiden, te bezitten lijkt alles in onze wereld in zijn greep te hebben. Niet alleen fysiek, maar ook in ons denken en voelen. In de berichtgeving, in de media. Soms denk je: tegenover al het strategische, politieke en economische geweld moet tegengeweld komen en tegenover de hang naar bezit en overheersing moeten we ons wapenen. Maar hoe? De kerk in Oosterbeek is klein tegenover alle inwoners, Oosterbeek zelf is een bescheiden dorp in Nederland. Nederland is een tamelijk onbetekenend land in de wereld. Maar het verhaal van vanmorgen leert ons: de kracht kan ook zitten in kleine initiatieven en daarin trouw zijn. In december liepen we weer met een klein groepje fakkeldragers van het raadhuisplein naar de Bernulphuskerk en weer terug: om als Amnestygroep aandacht te vragen voor wie om politieke redenen gevangengezet zijn. Wat stelt het voor. Het was bijna letterlijk een Gideonsbende met die fakkels. Toch doen we het samen met duizenden andere groepen, overal in de wereld. Het is een teken van verzet.

In Filadefia in Klein-Azië had de christelijke gemeenschap indertijd ook weinig in te brengen. Maar ze waren trouw in het kleine. En we lezen in het boek Openbaring: *Voor jullie is een deur opengezet. Want ook al hebben weinig invloed, jullie zijn trouw gebleven aan wat ik heb gezegd.* Wij kunnen de wereldproblemen niet zomaar de baas, en alle geweld en bezitsdrang in de mensheid verander je ook niet zomaar. Dat is te groot. Maar je kunt wel zelf, of in kleine groepen met elkaar opkomen voor meer recht, vertrouwen doorgeven, ongelijkheid bestrijden. En ook zo gaan er deuren open.